

SPRAAKWATER DRINGEN VOOR DRINKWATER ONDER DE GROND

*Hans de Groene**

■ Nederland is een dichtbevolkt land met veel mensen en activiteiten op de vierkante kilometer. Maar ook onder de grond wordt het steeds drukker. Dat brengt nieuwe vraagstukken met zich mee. Hoe combineren we alle activiteiten onder de grond en wie moet zich hierover buigen?

■ De publieke drinkwatersector is één van de gebruikers van de ondergrond. Drinkwater is van primair levensbelang voor de maatschappij en de (gezondheid van de) mens en is daarom aangemerkt als vitale sector. De sector vraagt overheden hier rekening mee te houden wanneer in de ondergrond meerdere functies moeten vechten om de beschikbare ruimte. Op plaatsen waar zich botsende belangen voordoen, moet waterwinning voorrang krijgen.

Grondwater de belangrijkste bron voor drinkwater

Drinkwater wordt in Nederland voor 60% bereid uit grondwater en voor 40% uit oppervlaktewater. De waterbedrijven winnen het grondwater op ongeveer 200 locaties op dieptes van enkele tientallen meters tot zo'n 300 meter en zuiveren dat tot drinkwater van zeer hoge kwaliteit. De drinkwaterbedrijven zijn er trots op dat het Nederlandse drinkwater tot het beste van de wereld behoort en dat het vrijwel altijd lukt om 24x7 drinkwater te kunnen leveren.

Bronnen onder druk

Dit gaat echter niet vanzelf, drinkwaterbedrijven werken er dagelijks hard aan om deze kwaliteit iedere dag weer aan de kraan af te leveren bij ruim 8 miljoen adressen in Nederland. Daarbij komt dat de kwaliteit van de bronnen waar drinkwater van wordt gemaakt onder druk staat. Bekende knelpunten zijn

te grote hoeveelheden meststoffen in het grondwater en de uitspoeling van bestrijdingsmiddelen naar grondwater en trouwens ook naar oppervlaktewater. Ook bodemverontreinigingen door bedrijfsactiviteiten kunnen een risico vormen voor het grondwater. Waterwinningen zijn kwetsbaar. Als een winput voor grondwater gesloten moet worden vanwege een vervuiling, kan dat zo maar voor altijd zijn. Dan moet een andere locatie worden gevonden voor een nieuwe put. Dat is geen sinecure in ons kleine dichtbevolkte land en is bovendien erg kostbaar. Liever vermijden we dit.

Waterkwaliteit moet beter

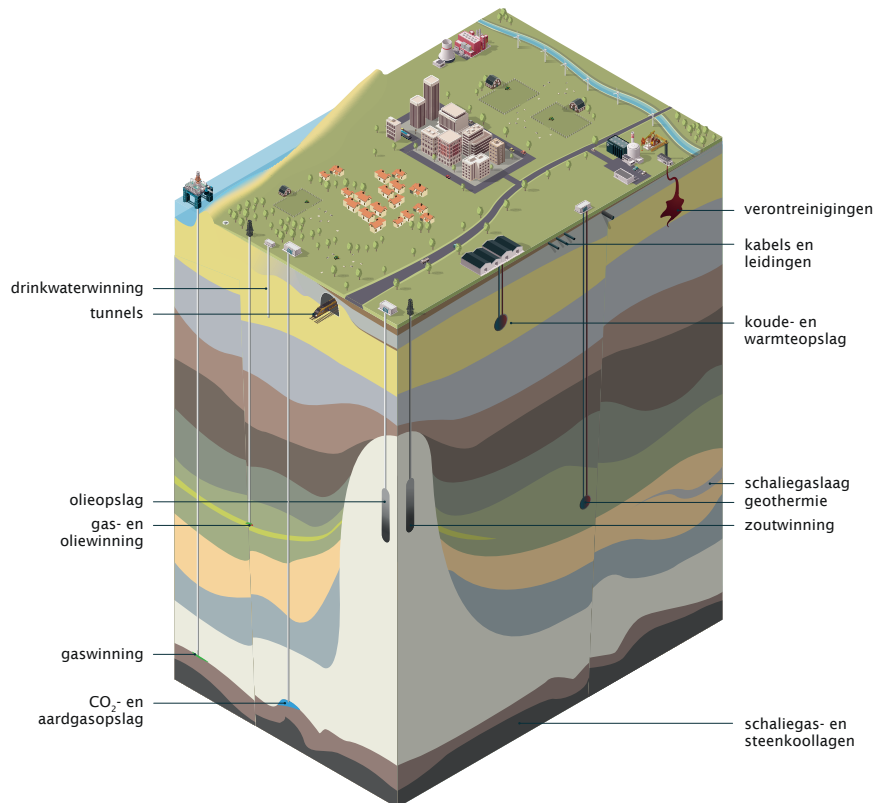
Gelukkig is er aandacht voor deze milieuproblematiek en voor de bedreigingen voor de drinkwatervoorziening. In 2000 is in Europees verband de Kaderrichtlijn Water tot stand gekomen die lidstaten aanspoort de waterkwaliteit van grond- en oppervlaktewater te verbeteren. En hoewel er onmiskenbaar de nodige verbeteringen zijn opgetreden, bijvoorbeeld bij industriële emissies, zijn veel van de knelpunten hardnekkig. Bovendien duiken er geregeld nieuwe problemen op (denk aan resten van geneesmiddelen in oppervlaktewater) en leidt het verbod van het ene bestrijdingsmiddel vaak tot toename van gebruik van een ander dat ook niet altijd ideaal blijkt. In de bodem kunnen activiteiten in het kader van de energietransitie ook risico's opleveren voor het grondwater.

* **Hans de Groene**, Directeur Vewin, Vereniging van waterbedrijven in Nederland.

Op plaatsen waar zich botsende belangen voordoen, moet waterwinning voorrang krijgen

– Hans de Groene

De Kaderrichtlijn Water beoogt dat de zuiveringsinspanning van de drinkwaterbedrijven zou moeten afnemen omdat de bronnen schoner moeten worden. De realiteit is echter dat de bedrijven steeds geavanceerdere technologieën moeten inzetten om uitstekend drinkwater te blijven leveren. Als sector dringen we er dan ook op aan de inspanningen voor het verbeteren van de kwaliteit van de bronnen te intensiveren.

Steeds meer ondergronds

Ondertussen wordt het onder de grond steeds drukker wat leidt tot een ruimtelijk vraagstuk. Niet alles kan immers overal tegelijk in de ondergrond plaatsvinden. Steeds meer activiteiten verplaatsen zich naar de ondergrond. Dan hebben we het niet alleen over tunnels, afvalbakken en parkeergarages in de ondiepe ondergrond maar ook het injecteren van afvalwater uit de olie- en gaswinning in de diepe ondergrond.

De discussie spitst zich vooral toe op het gebruik van de ondergrond in het kader van de energietransitie. De bodem wordt dan gebruikt voor opslag en onttrekking van energie. Dit betreft bijvoorbeeld de ondiepere systemen voor warmte- en koudeopslag, die zich bevinden in lagen waar ook drinkwaterwinning plaatsvindt. Anderzijds gaat het om ontwikkelingen voor de winning van warmte uit veel diepere geologische lagen, zogenaamde geothermie. Dit is een ontwikkeling binnen het verduurzamen van ons energiegebruik, maar het boren in diepe aardlagen brengt ook risico's met zich mee voor de kwaliteit van het grondwater. Door

het doorboren van aardlagen die een bescherming bieden voor de drinkwatervoorraden kunnen verontreinigingen zich naar de diepte verspreiden. Bij boorputten voor mijnbouwactiviteiten kunnen bovendien lekkages optreden. Een aantal incidenten uit het recente verleden laat zien dat lekkages naar het grondwater ook daadwerkelijk voorkomen bij dergelijke diepe boringen.

Het RIVM heeft in 2015 onderzocht dat de vraag naar drinkwater tot 2040 met maximaal 30% zou kunnen stijgen. Om aan die extra vraag te kunnen voldoen is het noodzakelijk om nu al aanvullende reserves aan te wijzen en te beschermen. Anders zijn deze geschikte reserves misschien in de toekomst niet meer beschikbaar. We moeten dus zorgvuldig omgaan met onze huidige én toekomstige voorraden.

Wie het eerst komt, wie het eerst maalt?

Dit alles maakt dat het gebruik van de ondergrond niet meer alleen tot stand kan komen op basis van het principe 'wie het eerst komt, wie het eerst maalt' zoals dat tot nu toe gebeurde. Ook in de ondergrond moet de ruimte geordend worden en moeten functies tegen elkaar afgewogen worden.

De ministeries van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken hebben onlangs een ontwerp-structuurvisie voor de Ondergrond (STRONG) naar de Tweede Kamer gestuurd. Hierin staan twee opgaven centraal; het veiligstellen van de voorraden voor de toekomstige drinkwatervoorziening en het faciliteren van het gebruik van de ondergrond in het kader van de energietransitie.

Verantwoordelijkheid overheden

De verwachting is dat beide functies een plaats kunnen krijgen in de ondergrond. Provincies en drinkwaterbedrijven onderzoeken momenteel waar ze de noodzakelijke aanvullende grondwatervoorraden voor de toekomst kunnen aanwijzen. Hierbij houden zij zoveel mogelijk rekening met het bodemgebruik voor de energietransitie. Uitgangspunt is dat waterwinning en bodemgebruik voor de energietransitie naast elkaar vorm kunnen krijgen. Waar dat echter niet mogelijk is moet waterwinning voorrang krijgen. Water is immers van levensbelang, daar moeten we geen risico's mee willen lopen. Laten we hier samen zuinig op zijn. ■

ABSTRACT

Competing interests in the underground

There are many claims on our underground resources. The Netherlands draws 60% of its water supply from groundwater. The European Water Framework Directive requires sources to become cleaner so that companies can reduce treatment. In practice however, more advanced treatment methods are required.

Groundwater is at risk from fertilizers and other pollutants. Additionally, the energy transition may create new threats as we bore for geothermal heat.

Water extraction is vulnerable. If a pollution causes a source to be closed down, an alternative must be sought. This is complex and expensive. Demand for drinking water is increasing, and therefore we must designate protected groundwater reserves.

The National Policy Strategy for Subsurface Activities (STRONG) seeks to ensure the continuity of supply while simultaneously pursuing the aims of the energy transition. If there is any conflict of interests, water must be given priority. Water is a life necessity and we must treat it with respect.
